

Výuka komunikace mezi lékařem a pacientem pro zahraniční mediky na LF MU

Ivana Rešková

Centrum jazykového vzdělávání na Masarykově univerzitě v Brně,
oddělení na Lékařská fakultě

Zahraniční medicí na LF MU

- v akademickém roce 2012-2013 bylo do 1. roč. přijato 139 posluchačů (v 10 studijních skupinách)
- v 1.-6. ročníku studuje 472 zahraničních studentů-samoplátců
- z několikaleté statistiky vyplývá, že do 3. ročníku se dostává cca 55 % studentů, do klinických ročníků postoupí přibližně 40 % studentů
- vzrůstá motivace zahraničních studentů. Svoje studium si platí a očekávají, že jim bude poskytnuto kvalitní vzdělání.

Čeština pro zahraniční mediky

- *jazyk obohacený profesním lexikem* nebo termíny osvojovanými v jazykových strukturách: usnadňuje zahraničním medikům integraci na pracovišti
- cizinec si primárně neosvojuje „*akademický jazyk*“ potřebný pro prezentaci poznatků v oboru
- zahraniční studenti studující v anglickém programu mají být schopni *česky komunikovat s pacienty a personálem* na klinických pracovištích
- specifikum: komunikace je propojena s vykonáváním *lékařských dovedností*

Struktura studia češtiny jako cizího jazyka na Lékařské fakultě MU v Brně

- „Zahraniční studenti jsou zavázáni tím, že v průběhu 1.- 4. ročníku absolvují kurzy českého jazyka, což je nezbytné proto, aby při zahájení stáží na klinických pracovištích byli schopni komunikovat s pacienty.“ (dokumentový server LF MU)
- Čeština jako cizí jazyk: povinný předmět v 1. až 4. ročníku všeobecného či zubního lékařství v anglickém programu
- 2.- 4.ročník: zaměření na lékařskou češtinu, zejména na komunikační dovednosti (znalost odebrání anamnéz)
- výukové materiály:
  - *New Czech Step by Step* (Lída Holá)
  - *Talking medicine* (Iveta Čermáková)
  - *Čeština pro mediky* (Hušková-Vrběcká)-ověřování materiálu ve vybraných skupinách

Jaký je současný stav výuky lékařské češtiny v anglickém programu?

- dva typy učebních materiálů: pro všeobecnou češtinu a pro profesní jazyk – střídavé využívání ve výuce + doplňkové materiály připravované učitelem
- podpořila by zájem zahraničních mediků o studium obtížného jazyka **zcela nová učebnice**, která by od prvních lekcí integrovala profesní jazyk jako přirozenou součást češtiny?
- jak začít:
  - návštěvy učitelů/autorů učebnice na pracovištích v době praktické výuky
  - konzultace se zdravotnickým personálem o potřebách mediků
- předměty zabývající se lékařskou komunikací:
  - *Needs of patient* (3. LF Praha)
  - *Medical Ethics* (1. a 4. ročník), *Nursing and communication* (2.ročník), *Communication and selfexperience* (3. ročník) a *Medical psychology* (4. ročník) – vše LF Brno

Cíle jazykové výuky zahraničních mediků versus praxe v nemocnici

- zvládnutí komunikace mezi českým pacientem a zahraničním studentem medicíny je důležitým předpokladem úspěšné praxe v klinických oborech
- jedná se o sérii naučených dovedností
- vnímání reality popsané v učebním materiálu X skutečné prožívání reálné situace u pacientova lůžka
- medik-nerodilý mluvčí, ovládá medicínské obory na velmi dobré úrovni X produkuje promluvy v cizím jazyce
- do komunikačního procesu nutně vstupuje další komunikant: lékař – mediátor (prostředník mezi studentem a pacientem)

Vztah komunikačních a lékařských dovedností

- Efektivní komunikace mezi lékařem a pacientem:
  - základní klinická dovednost, vyžadující trénink stejně tak jako jakékoliv jiné dovednosti v oboru klinické medicíny
  - může být naučena systematickou a cílenou přípravou.
  - student se učí klíčové techniky rozhovoru (správné určení diagnózy)
- Lékař využívá při komunikaci různé typy rozhovorů:
  - *amnesticko-diagnostický*
  - *edukační*
  - *sdělování nepříznivé zprávy*
  - *rozhovor s příbuznými pacienta*
- Studium medicíny: model založený na vědomostech (knowledge-based model) → model založený na klinické kompetenci (competency-based model)

Vyšetření nemocného medikem

(anamnéza, vyšetření celkového stavu nemocného)

- 3. ročník všeobecného lékařství: předmět *Practical examination in Internal Medicine*
- základy anamnestického rozhovoru (výuka ČJ na CJV, výuka na pracovišti)
- úkolem mediků je aplikace naučeného v reálné situaci
- „přepínání kódů“ – tedy paralelní užití až tří jazyků: mateřského jazyka, angličtiny a jazyka cílového (češtiny)
- výcvik v komunikaci ve spojení s lékařskými dovednostmi probíhá v AJ a partnerem je kolega (role „pacient“ a „lékař“ je tak asymetrická)
- realizována (a hodnocena) je však komunikace v češtině s reálným pacientem
- nezbytný nácvik adekvátních komunikačních strategií
- první setkání nemocného s lékařem: „*Dobrý den. Jmenuji se Dušan Markovič. Jsem student medicíny. Můžu vám položit pár otázek?*“, podání ruky

Vyšetření nemocného medikem

(anamnéza, vyšetření celkového stavu nemocného)

- lékař usměrňuje rozhovor medika s pacientem instrukcí v češtině či angličtině (podle stupně porozumění): „*Zeptejte se pacienta, proč je tady.*“ „*Zeptejte se*“, „*Nezapomeňte na...*“, „*Na co jsme se ještě nezeptali?*“
- správné oslovování zdravotnického personálu i pacientů včetně akademických titulů
- vhodnost prostředí: studenti obvykle odebírají anamnézu přímo u pacientova lůžka v přítomnosti svých kolegů a dalších pacientů
- volba slovníku: odpovídá intelektuální a edukační hladině pacienta?
- umění *empatie*, tj. umět se vcítit se do postavení nemocného
- zahraniční medici: malá znalost kulturních odlišností, ignorance gramatických struktur bránící porozumění

➤ Struktura anamnestického rozhovoru

- *„Odebrat dobrou anamnézu je umění, kterému se lékař učí po celý život. Je zrcadlem jeho znalostí, zkušeností, schopností jednat s lidmi.“* (prof. Ladislav Chrobák)
- **osobní data**
- **rodinná anamnéza:** *Žijí vaši rodiče? Na co zemřela matka/otec? Máte sourozence? Jsou zdraví? Léčí se s něčím? Byla ve vaší rodině cukrovka?*
- **osobní anamnéza:** *dřívější onemocnění, nynější onemocnění, doplňující anamnéza podle systémů.*
- **farmakologická anamnéza:** *Jaké léky užíváte?*
- **pracovní a sociální anamnéza:** *Žijete sám? Kdo se o vás stará? Kde pracujete? Co jste dělal/a dříve? Je vaše práce fyzicky náročná/stresující? Pracujete v noci.*
  - student je poučen o kritickém posouzení odebrané anamnézy (agravace, disimulace)

➤ Základní fyzikální vyšetření

- studenti během základního vyšetření pohledem, pohmatem, poklepem a poslechem s nemocným hovoří: „*Ted' si poslechnu vaše plíce.*“
- formulují příslušné instrukce typu *Nadechněte se, Nedýchejte, Vydechněte.*
- umí pacienta uklidnit („*Nebude to dlouho trvat.*“) či motivovat ke spolupráci: „*Řekněte, kdyby to bolelo/kdyby to bylo nepříjemné.*“
- svá zjištění formulují v ČJ/AJ, souběžně učitel-lékař přechází volně z češtiny do angličtiny
- vyšetřují pacienta s použitím instruktážních pokynů v češtině
- znají teoretické zásady komunikace s nemocným x v reálné komunikaci s českým pacientem je obtížné skloubit obsah a formu promluvy
- poslouchají i tzv. třetím uchem (neverbální komunikace)
- nevyjadřují překvapení nad údaji nemocného

Čeština pro mediky *aktuálně*

- Tým učitelů češtiny na LF MU pracuje souběžně s projektem **IMPACT** (*Inovace, metodika a kvalita jazykového vzdělávání a odborného vzdělávání v cizích jazycích v terciární sféře v ČR*):
- Standardizace hodnocení jazykových dovedností studentů v oblasti češtiny jako cizího jazyka podle SERR
- Inovace kurzů: *Czech in Medicine* (volitelný, mezi 2. a 3. ročníkem), *Communication in Medicine* (volitelný, 5. ročník)
- Tvorba nových výukových materiálů „na míru“ zahraničním medikům na MU: *Czech in Internal Medicine*, *Czech in Dentistry*
- Příprava realizace audionahrávek z oblasti interní propedeutiky se souborem cvičení ověřujících porozumění
- Spolupráce s Ústavem jazyků na LF UK v Hradci Králové: pilotáž rukopisu *Čeština pro mediky*

Závěr

- komunikace medika a pacienta je zajisté autentická, ale aktuální komunikační situace je poznamenána komunikační „hranicí“
- soustředění na formu promluvy částečně brání pochopení obsahu komunikace
- komunikační potenciál se rozvíjí postupně při výcviku lékařských dovedností
- komunikace v češtině má primární motivační efekt; bezprostřední použití odborného jazyka v reálné situaci (praktická cvičení v klinických oborech)

Děkuji za pozornost.

